

**Рішення спеціалізованої вченої ради
про присудження ступеня доктора філософії**

Разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, прийняла рішення про присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» на підставі прилюдного захисту дисертації “Психологічні особливості розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців” за спеціальністю 053 Психологія 13 травня 2024 року.

Бозоян Микола Амбарцумович, народився 04 грудня 1989 року у с.м.т. Калинівка Васильківського району Київської області. Освіта – вища. У 2011 році закінчив Національний університет державної податкової служби України та здобув кваліфікацію юриста за спеціальністю 262 Правоохоронна діяльність.

Одружений. Має сина 2013 року народження та доньку 2015 року народження. З 2024 року Бозоян Микола Амбарцумович навчається в аспірантурі Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Тему дисертації затверджено рішенням Вченої ради Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Протокол № 3 від 26 листопада 2021 р.).

Дисертацію виконано у Східноукраїнському національному університету імені Володимира Даля та Волинському національному університеті імені Лесі Українки Міністерства освіти і науки України, місто Київ.

Наукові керівники:

– **Завацька Наталія Євгенівна**, доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри практичної психології та соціальної роботи Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля.

– **Дучимінська Тамара Іванівна**, кандидат психологічних наук, доцент кафедри практичної психології та психодіагностики, декан факультету психології Волинського національного університету імені Лесі Українки.

Основні положення й висновки дисертаційної роботи представлено у 16 публікаціях автора, з яких 8 статей у наукометричних фахових виданнях із психології (з них 1 стаття проіндексована у наукометричній базі Web of Science Core Collection), 8 публікацій – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

1. Бозоян М.А., Кононенко О.І., Царенок Л.Б., Коваленко В.О. Смисложиттєві орієнтації та резильєнтність особистості як її ресурсні характеристики у сучасному соціумі. Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2021. № 3 (56). Т. 1. С. 122-133 (особистий внесок автора полягає у розкритті взаємозв'язку соціальної зрілості зі смисложиттєвими орієнтаціями та резильєнтністю особистості).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-56-3-1-122-133>

2. Бозоян М.А., Блискун О.О. Психологічні особливості розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців в процесі реінтеграції. Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2021. № 3 (56). Т. 3. С. 35-44 (особистий внесок автора полягає у визначенні психологічних особливостей розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2021-56-3-3-35-44>

3. Popovych I., Zavatska N., Bозoyan M., Blyskun O., Vorobel M., Klenina K. Investigación de las orientaciones valorativas de los participantes del

bullying en el espacio educativo. Revista de Investigación (Apuntes Universitarios). 2022. Vol. 12. Núm 2. P. 1-16 (*Web of Science Core Collection*) (особистий внесок автора полягає у дослідженні специфіки ціннісних орієнтацій особистості в освітньому просторі).

<https://doi.org/10.17162/au.v12i2>

4. Бозоян М.А., Каламайко Д.Ю. Соціально-психологічний тренінг у формуванні комунікативних компетенцій професіоналізму у майбутніх фахівців правоохоронної діяльності. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 1 (57). Т. 1. С. 14-27 (особистий внесок автора полягає у розкритті ролі комунікативних компетенцій професіоналізму у розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2022-57-1-1-14-27>

5. Лосієвська О.Г., Бозоян М.А., Завацька Н.Є., Каламайко Д.Ю., Тоба М.В. Інноваційні аспекти у формуванні комунікативних компетенцій професіоналізму майбутніх фахівців правоохоронної галузі. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 1 (57). Т. 2. С. 40-48 (особистий внесок автора полягає у визначенні специфіки формування комунікативних компетенцій професіоналізму майбутніх правоохоронців).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2022-57-1-2-40-48>

6. Омелянюк С.М., Бозоян М.А., Голенач Я.О., Гетта А.Ю., Ворошилова В.Ю. Дискурсивні характеристики соціальних мереж та їх вплив на соціальну зрілість молоді. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2022. № 3 (59). С. 73-82 (особистий

внесок автора полягає у з'ясуванні впливу соціальних мереж на соціальну зрілість молоді).

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2022-59-3-73-82>

7. Vozoyan M.A. Scientific and theoretical basis of forming the social maturity of future law officers. *Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: зб. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2023. № 3 (62). Т. 2. С. 173-186.

<https://doi.org/10.33216/2219-2654-2023-62-3-2-173-186>

8. Ковальчук З.Я., Бозоян М.А. Вплив особистісних властивостей на розвиток емоційної стійкості фахівців силових структур. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: зб. наук. праць*. Львів: ЛьВДУВС, 2023. Вип. 2. С. 32-40 (особистий внесок автора полягає у визначенні особливостей емоційної стійкості в структурі соціальної зрілості фахівців-правоохоронців).

<https://doi.org/10.32782/2311-8458/2023-2-5>

У дискусії взяли участь члени разової спеціалізованої вченої ради:

Засекіна Л. В. доктор психологічних наук, професор кафедри загальної та клінічної психології Волинського національного університету імені Лесі Українки, **зауваження:** 1. Здобувач подає авторське визначення соціальної зрілості майбутніх правоохоронців, зокрема як інтегративну якість особистості, що визначає її соціальну сформованість, яка проявляється у здатності ставити соціально значущі життєві та професійні цілі, ефективно вибудовувати відповідно до них траєкторії життєвого та професійного шляху, конструктивно вирішувати проблеми соціальної взаємодії, реалізувати особистісно-професійні устремління, активно брати участь у соціально-політичному житті країни. Вважаємо, що це визначення не повною мірою узгоджується з визначеними структурно - функціональними характеристиками цього конструкту. Зокрема не знаходимо у визначенні

чіткого відображення когнітивних, особистісних та діяльнісних структурних компонентів, а також чіткого відображення особливостей функціонування, що змогло б оптимізувати програму емпіричного й експериментального дослідження. 2. У другому розділі при викладі організації дослідження здобувач викладає низку використаних методик, зокрема такі методики, як опитувальник «Самоставлення особистості» (В. Столін, С. Пантілеев), тест самоактуалізації (САТ) (Е. Шостром, адаптація Ю. Альшиної, Л. Гозмана, М. Загіки, М. Кроза), тест комунікативних та організаторських схильностей (В. Синявський, Б. Федоришин), тест «Діагностика комунікативної соціальної компетентності» (М. Фетіскін, В. Козлов, Г. Мануйлов), тест «Комунікативних умінь» (Л. Міхельсон, адаптація Ю. Гільбуха). Водночас, на жаль, не знаходимо опису психометричних властивостей цих методик, опису їх надійності та валідності. Очевидно, здобувач послуговувався фактом їх широкого використання, але бажано було б підкріпити це математичними даними. Також хотілося б більш широкого відображення описових характеристик вибірки досліджуваних. 3. На стор. 85 здобувач описує інтерпретацію рівнів соціальної зрілості респондентів з урахуванням показників, що характеризують особливості соціального становлення особистості в юнацькому віці. Для забезпечення об'єктивності результатів одним із задіяних методів був метод експертної були задіяні викладачі - куратори академічних груп респондентів, які взяли участь в емпіричному дослідженні. Водночас не подано описові характеристики експертів, програми та результати їхньої оцінки, чи були у них розходження в оцінюванні, та як вони вирішувалися. Надання таких результатів дало б змогу краще зрозуміти процедуру експертного оцінювання. 4. У моделі розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців (с. 151) знов хотілося б більше побачити відповідності з поданим авторським визначенням соціальної зрілості та структурно-функціональними характеристиками цього конструкту. Зокрема варто було б чітко відобразити складові моделі, спрямовані на розвиток когнітивних, особистісних та діяльнісних якостей, а також забезпечення

особливостей функціонування соціальної зрілості в особистісній, професійній та громадянській площинах.

Мудрик А. Б., кандидат психологічних наук, доцент кафедри загальної та клінічної психології Волинського національного університету імені Лесі Українки, **зауваження:** 1. У роботі дисертант деталізовано науково обґрунтовує зміст та структури конструкту соціальної зрілості особистості, здійснює аналіз феномену соціальної зрілості як інтегративної характеристики особистості майбутніх правоохоронців, розкриває психолого-педагогічні проблеми розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців, однак лише фрагментарно визначає конструкт соціальної зрілості в розрізі професійного становлення майбутнього фахівця (професійне самовизначення, професійна готовність та компетентність особистості, показники особистісної ресурсності у контексті ефективності професійної діяльності працівника правоохоронної галузі, психологічний супровід вузівського етапу професіогенезу правоохоронців, становлення професійної ідентичності майбутніх правоохоронців. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби здобувач чіткіше окреслив означені феномени в контексті формування соціальної зрілості майбутніх правоохоронців. 2. На ст.115 здобувачем зазначається, що на другому етапі емпіричного дослідження було здійснено вивчення особливостей функціонування професійно-поведінкової складової соціальної зрілості майбутніх правоохоронців за допомогою анкетування (авторська анкета на виявлення особливостей розуміння сутності соціальної зрілості), що безумовно є вагомим внеском дисертанта. Вважаємо, що робота значно виграла б, якби здобувач чіткіше представив її описі використаних методик дослідження. 3. У підпункті 3.1 (Розділ 3) дисертант презентує програму розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців під час їх професійної підготовки. Здобувач зазначає, що «було побудовано психологічну програму розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців в умовах їх професійної підготовки, яка включала адаптаційно-професійний та професійно-особистісний етапи і передбачала організацію

психологопедагогічного супроводу процесу розвитку соціальної зрілості учасників із задіянням різних тактик такого супроводу (наставництво, партнерство, співробітництво) (с. 151-152). В межах психологічної програми розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців було передбачено формування уявлень учасників про поняття «соціальна зрілість», усвідомлення соціальної значущості своєї майбутньої професії, розширення ціннісно-орієнтаційної сфери особистості» (с. 167-168). Однак, на с. 166 здобувач зазначає, що було розроблено та втілено «програму соціально психологічного тренінгу розвитку комунікативної компетентності для майбутніх правоохоронців». Вважаємо, що доцільно було б назвати означену програму як «Соціально-психологічний тренінг розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців під час їх професійної підготовки», оскільки така назва більш повно відображає мету і завдання програми, а також компетентності, які вона має на меті сформувати.

Бочелюк В. Й., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри психології та соціальної роботи КЗВО «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія», **зауваження:** 1. Автор пов'язує соціальну зрілість майбутніх правоохоронців, зокрема, з мотивами, які лежать в основі вибору професії, і слушно зазначає, що такі мотиви є неоднорідними за походженням, характером зв'язків із образом професії. Проте, у цьому контексті правомірним було б виокремлення та диференціація дисертантом груп мотивів, які виражають потребу у тому, що становить основний зміст професії, її образ; мотивів, пов'язаних із особливостями самосвідомості, що характеризують самовираження особистості в умовах взаємодії з професією, виражають її раніше сформовані потреби, актуалізовані при взаємодії з професією тощо. 2. На нашу думку, дисертація набула б більш ґрунтовного характеру, якби дослідник дещо розширив методичний інструментарій її емпіричної частини. Наприклад, використавши психодіагностичні методики на визначення активності та мотивів участі у суспільно-корисній діяльності (зокрема, методики «Акт добровольців»), методики на виявлення рівня

сформованості громадянської ідентичності (наприклад, методики «Незакінчена теза»), які є достатньо актуальними з погляду вивчення конструкту соціальної зрілості та рівнів її розвитку у майбутніх правоохоронців. 3. У третьому розділі дисертації, під час аналізу результатів формувального впливу, доречним було б застосування критерію знаків для визначення позитивних або негативних зрушень між результатами до психологічної програми розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців і після неї. 4. Бажано отримати від дисертанта розширене бачення можливостей щодо перспективи подальших досліджень з обраного ним напрямку.

Пілецька Л. С., доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри соціальної психології, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, **зауваження:** 1. Доцільним було б, на нашу думку, модель розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців розмістити не в описі програми формального етапу дослідження, а у теоретичному розділі роботи, як результат аналітичного осмислення автором досліджуваної проблеми. 2. Вбачаємо необхідним виявлення та розкриття дисертантом певних труднощів й недоліків у підготовці майбутніх правоохоронців і процесі розвитку у них соціальної зрілості, які б були враховані розробниками програм та викладачами закладів вищої освіти, котрі безпосередньо займаються підготовкою майбутніх фахівців правоохоронної галузі. 3. Віддаючи належне ґрунтовному опису концептуальних засад побудови психологічної програми розвитку соціальної зрілості майбутніх правоохоронців під час їх професійної підготовки, варто було б ширше представити розробки тренінгових занять, враховуючи їх важливий для психологічної науки зміст. 4. У тексті дисертації дещо обмежено, на наш погляд, представлено результати статистичної обробки даних. Принаймні їх можна було б навести у додатках.

Результати відкритого голосування:

«За» – 5 членів ради,

«Проти» – 0 членів ради.

На підставі результатів відкритого голосування разова спеціалізована вчена рада Волинського національного університету імені Лесі Українки, Міністерства освіти і науки України, місто Луцьк, присуджує **Бозюну Миколі Амбарцумовичу** ступінь доктора філософії з галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» за спеціальністю 053 Психологія.

Голова разової спеціалізованої вченої ради доц. Олена ЖУРАВЛЬОВА

